

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ, ՀԱՅ ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ, 1967-1981, Պէյրուֆ, 1984 (183 էջ):

Սփիւռքը, մեր օրերուն, հայ մամուլի մատենագիտութեամբ զբաղող շատ անուններ չունի թուարկելիք: Եւ նշելի քիչ անուններուն մէջ ակնառու տեղ մը կը գրաւէ Ժիրայր Դանիէլեանը, որ իր ուշագրաւ յայտնաբերումներուն կը միացնէ լուրջ գիտնականի յատուկ բծախընդրութիւն ու կշռադատում:

Այս հաստատումին ապացոյցն է անոր «Հայ Նոր Պարբերական Մամուլը 1967-1981» աշխատասիրութիւնը:

Ընդհանուր գիծերով՝ գիրքը կը բաղկանայ 183 էջերէ, որոնք կը պարփակեն ներածական խօսքեր, յիշեալ շրջանին հայրենիքի թէ՛ ըսփիւռքի մէջ լոյս տեսած մամուլի օրկաններուն մատենագիտութիւնը, զանազան ցանկեր եւ անգլերէն ամփոփում մը:

Դանիէլեան «Որպէս Նախարան» իր խօսքին մէջ, իբրեւ յառաջադրանք, կը նշէ թէ ինք ջանացած է ներկայացնել բոլոր այն պարբերականները, որոնք սկսած են լոյս տեսնել, կամ՝ դադարէ մը ետք վերահրատարակուիլ 1967 թ.էն սուրհին, մինչեւ 1981 թ.:

Ան գիտակցաբար զանց առած է հայկական զուտ օտարալեզու թերթերը, զորս իրաւամբ կը նկատէ անանջատելի բաղադրիչները հայ լրագրութեան, բայց որոնք կը սպասեն առանձին այլ ուսումնասիրութեան մը, ի՛ր իսկ խոստումով, որուն մօտալուտ գործադրութեան կը սպասենք մենք: Ան նաեւ ջանացած է՝ ըստ կարելւոյն, հատորին մէջ դուռ բանալ իրեն հանդիպած թերթերու մէկ մասին առաջին համարներու անուանաթերթերու քլիշէներուն, որոնք զգալիօրէն կը հարբստացնեն հատորը:

Մատենագէտին բծախնդրութիւնը զինք կ'առաջնորդէ վերապահ յայտարարութիւններու, թէ, օրինակ, կրնան հատորէն դուրս մնացած ըլլալ անունները կարգ մը թերթերու եւ կամ մանրամասնութիւններ՝ հատորին մէջ տեղ գտած պարբերականներու մասին: Ասոնց բացակայութիւնը, յամենայն դէպս, եթէ ինչ որ տեղ կը ստուերէ գործին ամբողջականութիւնը, անիկա սակայն մեղադրելի կը դարձնէ ոչ թէ տքնաջան աշխատութեան մը լծուած հեղինակը, այլ՝ անոր հարցասէր նամակները անպատասխան թողուցած հասցէատէրերը, թող որ անոնցմէ կրնան վրիպած ըլլալ այդ նամակները՝ Լիբանանի թղթատարական անկանոնութեան հետեւանքով:

Գիտական լուրջ եւ կուռ խօսք է երկասիրութեան «Ներածական» բաժինը: Հոն Դանիէլեան ոչ միայն համոզիչ կերպով կը փորձէ հիմնաւորել թէ հայ պարբերական մամուլն իր հիմնադրութեան առաջին օրէն

մինչեւ 1981 թ. հեշտիւ կը հաշուէ 4000 անուն, այլեւ քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային գործօններու վրայ վերլուծական ակնարկ մը նետելով՝ կը պարզաբանէ 1967-1981 երկարող ժամանակաշրջանի հայ պարբերական մամուլին արձանագրած քանակական աճի երեւոյթը:

Քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային դրդապատճառներով հայ հաւաքականութիւններու աշխարհագրական տեղաշարժերը, ըսելիք ունեցող երիտասարդութեան մը պոռթկումը, ազգային արմատներու որոնումը (որ տեղի կ'ունենայ միջազգային շարժումներու ուղղակի թէ անուղղակի ազդեցութեամբ), եւ հայ անհատներու թէ հաւաքականութիւններու տնտեսական կարողութեան աճի կողքին՝ տպագրական միջոցներու ընծայած յաւելեալ դիւրութիւնները հիմնաւոր կերպով եւ անառարկելիօրէն համոզկեր մօտեցումով նիւթ կը դառնան հեղինակին, որուն ուշադրութիւնը տակաւին կը բեւեռուի յատկապէս միջինարեւելեան հայազգույթներէն դուրս՝ հայտառ պարբերաթերթերու մէջ օտար լեզուներու հետզհետէ տարածուն օգտագործման եւ մամուլի օրկաններուն դիմագրաւած զանազան դժուարութիւններուն ու արձանագրած լեզուական նահանջին վրայ եւս:

Ինչ կը վերաբերի մատենագիտական ցանկի դասաւորման հարցին, Վը կարծենք թէ Դանիէլեան դիմած է յարմարագոյն լուծումին՝ որդեգրելով այբուբենական դասաւորման եղանակը, որ գիտական է ու գործնական միանգամայն: Աւելի լաւ պիտի ըլլար, սակայն, եթէ գիրքին աւարտին, պարբերաթերթերու ցանկը տրուէր ոչ միայն ըստ երկիրներու, այլեւ՝ հրատարակութեանց տարեթիւերուն նկատառումով, որպէսզի այս վերջիններուն միացումովը այբուբենական ցանկին՝ աւելի ամբողջականօրէն մատչելի ըլլար գիրքը ուսումնասիրողին:

Բաղձալի էր նաեւ հատորին մէջ հանդիպիլ ցանկին՝ դադրած թերթերուն, — անոնց դադարման հիմնական պատճառներուն ալ նշումով ներածութեան մէջ, — գիտնալով հանդերձ թէ Լիբանանի պայմանները փորձանաւոր կրնային ընել նման ճիգ մը:

Նախընտրելի պիտի ըլլար, նոյնպէս, շօշափելի օրինակներով համեմել այն հաստատումը՝ թէ կարգ մը թերթեր, ժամանակի ընթացքին, իրենց սկզբնական ուղղութեան բոլորովին ներհակ ուղղութիւն պարզած են:

Այսուհանդերձ, ուրախալի է ընդգծել թէ Դանիէլեան լիովին յաջողած է իր դժուարին, աշխատատար ու համբերատար յառաջադրանքին մէջ, եւ երկնած է աշխատութիւն մը, որ նախանձը պիտի շարժէր, հաւանաբար, նոյնիսկ քաղաքականապէս ու ապահովական տեսակէտով ամենակայուն պայմաններու մէջ ստեղծագործող մատենագէտի մը:

Իր մատենագիտական ցանկով ու ներածականին մէջ տեղ գտած

ընդհանրացումներով, եւ մատնանշումներով, այս հատորը կու գայ ծածկելու բաց մը, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ մատենագիտական համահաւաք ցանկերէն վերջինն ունի մէկուկէս տասնամեակի կեանք արդէն:

Տակաւին՝ «Հայ Նոր Պարբերական Մամուլը 1967-1981» արդէն իսկ կարեւոր սկզբնաղբիւր մը կարելի է նկատել սփիւռքահայ պատմագրութեան համար: Աշխատասիրութիւնը լաւագոյնս կը դրսեւորէ վերոյիշեալ ժամանակաշրջանին մէջ գաղթահայ կեանքին ապրած յուզումներն ու վերիվայրումները, հոն խմորուած ու ձեւաւորուած մտածողութիւններն ու աշխարհայեացքները: Եւ յիշեալ իրողութիւնը գըլխաւոր բարենիշներէն մէկը պէտք է նկատել գրախօսուող երկին: Այս իսկ պատճառով՝ հատորը, միաժամանակ, հայ մամուլի պատմութեան հետախոյզներուն չափ պիտի օժանդակէ նաեւ հայ գաղթաշխարհի պատմութիւնը ուսումնասիրողներուն եւ ազգային-քաղաքական գործիչներուն, որոնք պիտի կարենան դիւրաւ հետեւցնել թէ միջինարեւելեան նոյնիսկ նօսր հայազաղութները կը պահպանեն իրենց միջնարբերդային նշանակութիւնն ընդդէմ ձուլումի, եւ պիտի կարենան կանխահոգական նախատեսութիւններ կատարել մեր ժողովուրդի՝ յատկապէս ամերիկեան ու եւրոպական գաղթօճախներու հեռանկարին շուրջ՝ ըստ այնմ ծրագրաւորելու տարուելիք աշխատանքները: